

HENRIK IBSEN
VILDANDEN

SKOLEMATERIELL

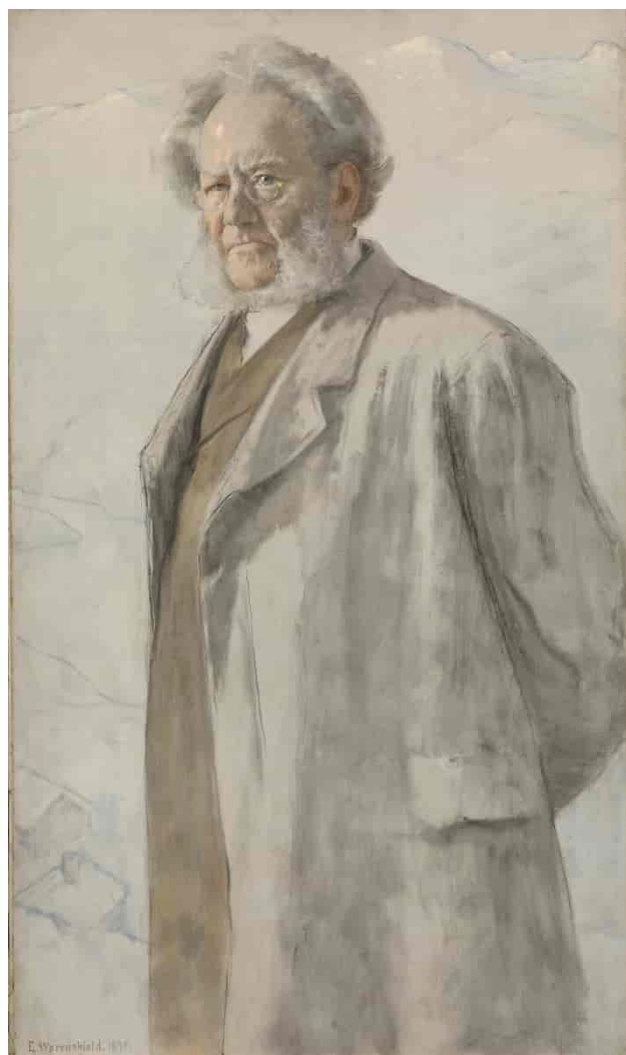
Kort om Henrik Ibsen _____	Side 2
Hva er realisme? _____	Side 3
Hva er dramaturgi? _____	Side 3
Vildanden - en symbolsk vending _____	Side 4
Om karakterene i Vildanden _____	Side 6
Handlingssammendrag _____	Side 7
Etter forestillingen _____	Side 9

KORT OM HENRIK IBSEN

Henrik Ibsen (1828-1906) var en norsk dramatiker og lyriker, kjent som "det moderne dramaets far". Hans mest kjente verk inkluderer «Vildanden», «Et dukkehjem» og «Hedda Gabler». Ibsen ble født inn i Skiens overklasse, men økonomiske nedgangstider rammet familien.

Som 15-åring begynte han som lærling på et apotek i Grimstad og startet arbeidet med sitt første drama, «Catilina». I 1850 flyttet han til Kristiania (nå Oslo) og møtte fiolinisten Ole Bull, som ansatte ham ved Det norske Theater (som ble til Den Nationale Scene) i Bergen. Teateret hadde som mål å skape en norsk teatertradisjon.

Etter å ha arbeidet i Bergen og Kristiania, giftet Ibsen seg med Susanne Thoresen, og de fikk sønnen Sigurd. I 1864 forlot Ibsen Norge og tilbrakte 27 år i utlandet, hvor han skrev sine mest kjente verk i Italia og Tyskland. I 1891 returnerte han til Kristiania, hvor han døde i 1906 etter lang tids sykdom.

Portrettmaleri av Henrik Ibsen fra 1895. Av Erik Werenskiold/Nasjonalmuseets samlinger.

Oppgaver å løse alene eller sammen

Oppgave 1 Skrive et kort sammendrag av Ibsens liv og karriere, med søkelys på de viktigste hendelsene og verkene hans.

eller

Lag en tidslinje over viktige hendelser i Ibsens liv, inkludert fødsel, viktige verk, flytting til utlandet, og tilbakekomst til Norge.

Oppgave 2 Skriv en refleksjon om hvordan Ibsens oppvekst og personlige erfaringer kan ha påvirket hans skriving.

Oppgave 3 Utforsk hvordan Ibsen bidro til å skape en norsk teatertradisjon. Hva var hans rolle i overgangen fra dansk til norsk teater?

HVA ER REALISME?

Realisme i teateret betyr at man fremstiller en virkelighet som er overbevisende og troverdig. De miljøene som skildres være en overbevisende gjenspeiling av den virkeligheten som finnes utenfor teateret. Publikum skal kunne se seg selv i skikkelsene på scenen, og føle at det er som å kikke inn i sin egen stue.

Skuespillerne skal oppføre seg og snakke som om de er virkelige personer. Det at publikum er til stede i salen skal ikke påvirke dem. Det er som om det finnes en usynlig vegg – det som kalles den fjerde vegg – mellom scenen og sal.

Dette gjør at realismens teater fikk tilnavnet titteskapsscener: Det skulle gi publikum inntrykk av at de så inn i et virkelig hjem – et hjem som lignet deres eget.

HVA ER DRAMATURGI?

Når en skal diskutere og analysere et drama eller en teaterforestilling er det vanlig at en ser på skuespilletts oppbygning: hvordan handlingen er satt sammen. Det kalles stykkets dramaturgi.

I Ibsens realistiske samtidsdrama foregår alt som skjer på scenen i nåtid, og strekker seg over noen få dager. I løpet av denne tiden innhentes skikkelsene av fortiden. Hendelser og avgjørelser som ble fattet langt tilbake i tid avsløres gjennom samtaler og konfrontasjoner. Når disse hemmelighetene blir avslørt fører dette til store og ofte drastiske endringer. Ibsens dramaturgi (måten handlingen er strukturert på) kalles retrospektiv teknikk.

Oppgaver knyttet til realisme og dramaturgi

Oppgave 4 Del klassen inn i grupper og la dem diskutere betydningen av den fjerde vegg i teateret. Hvordan påvirker denne usynlige veggen skuespillernes opptreden og publikums opplevelse?

Oppgave 5 Sammenligne realismens teater med en annen teaterstil, som romantikken eller ekspresjonismen. Hva er de viktigste forskjellene i hvordan virkeligheten fremstilles?

Oppgave 6 Skriv og fremfør en kort scene som bruker realistiske elementer. Sørg for at dialogen og handlingene til karakterene er troverdige og overbevisende.

VILDANDEN

– EN SYMBOLISTISK VENDING

Vildanden markerte en utvikling i Henrik Ibsens forfatterskap. Ibsen skrev at Vildanden sto for seg selv sammenlignet med dramatikken han tidligere hadde skrevet.

«Dette nye stykke står i visse måder på en plads for sig selv, i min dramatiske produksjon, fremgangsmåden er i forskjellige henseender avvigende fra min tidligere».

Henrik Ibsen om Vildanden

Her ser vi nærmere på hva som er spesielt med Vildanden.

I Vildanden bruker Ibsen i større grad enn tidligere symboler og poetiske bilder. Det gir oss rom til å reflektere over de komplekse følelsene og tankene til karakterene vi møter i dramaet. Symbolbruken gjør også at en av Ibsens mest sentrale problemstillinger belyses på en ny måte: Kampen mellom individets frihet og samfunnets forventninger.

Et tydelig eksempel på hvordan denne konflikten påvirker et menneske er Hjalmar, en av hovedskikkelsen i Vildanden. Han forsøker å fremstå som en selvsikker mann som har kontroll på livet sitt. Det at han sammenlignes med vildanden – den skadeskutte fuglen som er gjemt bort på loftet – signaliserer at dette ikke stemmer. Kan det være en konflikt mellom

hvordan Hjalmar ønsker å fremstå og sånn han egentlig er? Og hva gjør denne konflikten med han og menneskene han har rundt seg?

Tematiserer det underbevisste

Gjennom symbolbruken nærmer Ibsen seg ideen om det underbevisste. Flere av skikkelsene i *Vildanden* drives frem av krefter som de selv ikke har full oversikt over, og når de konfronteres med sannheter om seg selv utløser dette små og store kriser.

Den verdensberømte psykoanalytikeren Sigmund Freud begynner i denne perioden å utvikle sine teorier om det underbevisste. Freud leste mange av Ibsens drama, og brukte flere av Ibsens karakterer som eksempler i sine studier.

Bruk av symboler og bilder gir en mer nyansert og kompleks fremstilling av virkeligheten og menneskenes indre liv. Det åpner også opp for flere mulige tolkninger.

Blander tragedie og komedie

Et annet aspekt som gjør Ibsens *Vildanden* spesiell er at Ibsen blander to sjangre som tradisjonelt ble holdt hver for seg. Komedie og tragedie hadde i antikken blitt etablert som to adskilte former for teater. I *Vildanden* glir det komiske og det tragiske over i hverandre. Ibsen mente selv dette var avgjørende for at *Vildanden* skulle ha den effekten han ønsket.

OM KARAKTERENE I VILDANDEN

Her finner du en oversikt over karakterene i Vildanden.

Gregers Werle – en redningsmann?

Gregers Werle er sønn av byens store forretningsmann, Håkon Werle. Moren døde da han var ganske ung. Kort tid etter dro han hjemmefra. Nå er han, etter mange år, kommet tilbake. Han føler seg sveket av faren. Når han møter igjen sin gamle venn Hjalmar blir han besatt av tanken på hjelpe vennen. Men setter redningsaksjonen familien Ekdal i fare?

Håkon Werle – en hensynsløs kyniker?

Håkon Werle er en vellykket foretningsmann med høy status i samfunnet. Det går mange rykter om ting han har gjort, men nå vil han legge fortiden bak seg og se framover, men kanskje er det ikke mulig å la fortiden ligge?

Hjalmar Ekdal – et gjennomsnittsmenneske?

Alle tenkte at Hjalmar Ekdal kom til å bli noe stort, men det har han enda ikke greid. Han bor sammen med Hedvig, konen Gina og faren Gamle Ekdal i en leilighet. Han drømmer om å gjenopprette statusen til seg selv og sin familie, men distraheres lett. Når Gregers kommer tilbake får han raskt mistanker om at ting ikke stemmer, men vil han tåle å grave for mye i fortiden?

Gina Ekdal – en velmenende løgner?

Gina er en arbeidsom og samvittighetsfull person. Hun har måttet tåle veldig mye, og i vanskelige situasjoner har hun gjort det hun mente var nødvendig for å overleve. Når Gregers kommer på besøk blir hun redd. Hva vil skje når han begynner å blande seg i deres saker?

Hedvig Ekdal – det usynlige midtpunktet

Hedvig er ung, følsom og har en stor fantasi. Foreldrene er overbeskyttende ovenfor henne, men de snakker ofte over hodet hennes og er ikke alltid så oppmerksomme på at hun er der. De er mest opptatt av seg selv, av sine egne problemer, men hvordan har Hedvig det, egentlig?

Gamle Ekdal – familiens skamlett?

Gamle Ekdal lever i en egen verden. For mange år siden ble han dømt for å ha drevet med ulovlig hogst. Han ble satt i fengsel, mens forretningspartneren Håkon Werle gikk fri. Etter at han slapp ut fra fengsel har han trukket seg tilbake og skapt en helt egen verden på sønnens mørkeloft. Soner han enda for sine forbrytelser, eller har han endelig funnet et trygt tilfluktssted?

Jonas Relling – familien Ekdals store beskytter?

Relling har levd under familien Ekdal. Han bryr seg om familien, og ser på seg selv som en som kan hjelpe dem til å ha det bedre. Han er kritisk til Gregers innblanding, men har hans innblanding hatt en negativ innvirkning på familien?

HANDLINGSSAMMENDRAG

VILDANDEN

Middagsselskapet

Det er middagsselskap hos den suksessfulle forretningsmannen Håkon Werle. Ved bordet sitter hans sønn Gregers, Hjalmar Ekdal, Berta Sørby og Jonas Relling. Gregers er nysgjerrig på alt som har skjedd i tiden siden han dro, og snakker mye om fortiden. Berta, kjæresten til faren, forsøker å bringe samtalen over på noe annet. Håkon tar ordet for å fortelle om sine fremtidsplaner. Han håper sønnen vil overta forretningene slik at han og Berta kan trekke seg tilbake. Etter press fra sønnen, at han og Berta kanskje har tenkt til å gifte seg. Det viser seg at Gregers ikke har noe tro på tanken om at de nå skal være en lykkelig familie, hva med alt som har skjedd? Det bryter ute en krangel mellom far og sønn. Gregers blir sint og løper ut. Hjalmar og Jonas Relling følger etter.

Hjemme hos familien Ekdal

Jonas Relling hjelper til mens Gina Ekdal fotograferer datteren Hedvig og svigerfaren. Fotoseansen blir avbrutt idet Hjalmar og Gregers kommer veltende inn i studio. De er fulle. Gregers møter Hedvig for første gang. Etter en omvisning på loftet hvor han også får se vildanden spør Gregers om han kan få leie et rom de har ledig. Hjalmar sier ja, selv om Gina ikke vil det.

Bursdagsfeiring

Neste dag er Hedvigs bursdag. Hjemme hos Ekdal gjør de klart til fest. Hjalmar har invitert både Gregers og Relling. Før festen starter snakker Hjalmar og Gregers sammen. Hjalmar forteller om oppfinnelsen sin. Gregers er skeptisk, og vil ha Hjalmar til å ta tak i livet sitt. Hjalmar mener det ikke er noe galt med livet hans – han har det bra sammen med familien sin. Samtalen blir avbrutt av at bursdagsfeiringen starter. Idet de skal i gang å spille «Flasketuten peker på» kommer Håkon Werle og Bertha på besøk. De spiller noen runder før alle begynner å

danse og forsvinner ut på loftet. Bare Håkon Werle og sønnen er igjen. De krangler, og igjen forsvinner Gregers ut.

Bursdagen er over

Gamle Ekdal sitter på loftet. Gina tilbake på arbeid i fotostudioet sammen med Jonas Relling. De er midt i en fotoseanse når Hjalmar og Gregers kommer tilbake etter å ha gått seg en lang tur. Hjalmar erklærer at han fra nå av vil ta mer kontroll. Han tar fotoapparatet fra Gina, og ber om å få se regnskapet. Har hun en hemmelighet hun ikke har fortalt? De krangler. Gregers og Jonas blander seg inn i diskusjonen. Det avsløres at Gina får penger av Håkon Werle. Når Hedvig kommer inn i rommet gjør Gina et forsøk på å dekke over at de krangler. Kort tid etter kommer Håkon Werle og Berta inn. De har nettopp giftet seg og vil så gjerne at Gina skal ta bilder av dem. Idet de er på vei ut døren etter fotograferingen stopper Hjalmar dem. Han vil ikke lenger ta imot penger fra Håkon Werle. Før han går skriver Håkon Werle ut en sjekk. Han gir den til Hedvig, de hvisker sammen og klemmer.

Hjalmar river sjekken i biter før han begynner å danse med Hedvig før han forsvinner han ut. Gina og Relling blir igjen i studioet, mens Gregers og Hedvig er inne på loftet. Hedvig er lei seg, kanskje er ikke Hjalmar glad i henne? Gregers trøster henne med at hun kan bevise at hun er glad i Hjalmar. Hva om hun skyter vildanden, det kjæreste hun har?

Gina, Relling og Gregers sover på sofaen i stuen. De venter på Hjalmar som enda ikke er kommet hjem. Gamle Ekdal kommer inn, men forsvinner fort inn på loftet. Gina forsvinner også ut, og Relling diskuterer Hjalmar med Gregers. De er uenige om hva slags menneske Hjalmar er, og hva som ville være bra for ham.

Neste morgen

Gina og Relling er midt i frokosten når Hjalmar kommer hjem. Hjalmar henter en koffert og begynner å pakke ulike eiendeler. Gina hjelper til. Hjalmar vil dra, men etter litt nøling bestemmer han seg for å bli noen dager. Samtalen vender seg nok engang tilbake til Hedvig. Kanskje kan de leve sammen som en familie? Men Hjalmar er usikker. Han vil at Hedvig skal bevise at hun er glad i ham. Et skudd høres. Gregers forteller nå har Hjalmar fått sitt bevis: Hedvig har skutt vildanden – hun har ofret det kjæreste hun har. Hjalmar er den første som går inn på loftet for å finne Hedvig.

Der oppdager han snart ting ikke har gått som planlagt.

ETTER FORESTILLINGEN

DISKUSJONSSPØRSMÅL

Oppgavene kan gjøres i fellesskap, i mindre grupper eller enkeltvis.

Løgn og sannhet

Oppgave 7 «Tar du livsløgnen fra et gjennomsnittsmenneske, tar du lykken fra han med det samme» sier Doktor Jonas Relling. Hva kan ligge i begrepet livsløgn? Og hva tror du Relling mener med det han sier?

Oppgave 8 Hvorfor tror du Gina løy for Hjalmar? Var det rett eller galt av henne å ikke fortelle sannheten?

Oppgave 9 Gregers Werle beskrives som en idealist, hva tror du ligger i denne beskrivelsen? Gregers ønsker å hjelpe sin gamle venn, Hjalmar. På hvilken måte? Har han rett til å blande seg inn i livet til vennen sin?

Foreldre og barn

Oppgave 10 Psykolog Ellen Hartmanns skriver i sin artikkel «Ibsens skadeskutte barn» at foreldrene vi møter i Ibsens dramatikker fokuserer mer på seg selv, enn på sine barn: «De er mer opptatt av egen livsoppgave, egen selvutvikling, eget kjærlighetsliv og egne maktkamper enn av barnas utvikling og deres behov.»

Ta utgangspunkt i Vildanden og diskuter forholdet mellom Hedvig og foreldrene. Setter de sine egne behov foran Hedvig? Finnes det andre eksempler på foreldre som setter sine egne behov foran barna i Vildanden? Hvilke konsekvenser får det?

Symbolisme i Vildanden

Oppgave 11 Hva symboliserer vildanden? Hvilke av skikkelsene ligner på vildanden og hvorfor?

Oppgave 12 Familien Ekdals hjem er delt i to. I en del av leiligheten bor Gina, Hjalmar og Hedvig. Her har de også sitt fotostudio. I den andre delen av leiligheten er mørkeloftet, hvor gamle Ekdal, Hjalmars far, holder til.

Hva tror du disse ulike rommene symboliserer? Hvordan er de to ulike stedene fremstilt i forestillingen? Hvorfor tror du gamle Ekdal, Hedvig og Hjalmar oppsøker mørkeloftet?

Er det brukt andre symboler og bilder i forestillingen?

Oppgave 13

Skriv en anmeldelse

Etter du har sett forestillingen kan du skrive en anmeldelse på ca 1 side. Husk at en anmeldelse må ha med disse elementene:

- en beskrivelse av det du har sett
- en mening om det du har beskrevet
- en begrunnelse for hvorfor du mener dette

Det er vanlig å gi en beskrivelse og vurdering av følgende:

- Handlingen og aktualitet/relevans
- Karaktertolkningen til skuespillerne
- Scenografi, lys, kostyme og musikk

